Negyedik évfolyam. *1890.* *6 füzet.*

ARMENIA

MAGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos:

SZONGOTT KRISTÓF.

Junius

SZAMOSÚJVÁRTT,

TODORÁN ENDRE „AURORA“ KONYVNYOMDÁJA.

☞ Az „ARMENIA“ előfizetési ára egész évre 4 frt, félévre 2 frt. — Minden küldemény a szerkesztőséghez intézendő. — Az előző három évfolyamból teljes számú példányokkal szolgálhatunk.

Tartalom.

Dr. Pátrubány Gergely él-trajza.
Dr. Molnár Antal: Hárun bej. I.
Kritsa Klára: A szép Rózsa. — Elbeszélés. — Első közlemény.
Gopcsa Jakab: Anahid ünnepén. — Költemény.
Papp Mózes: Építészeti emlékeink.
Markovich Jakab: Felső-Armenia.
Szongott Kristóf: Az eszmény győzelme.

Kisebb közlemények:

A »Mêság« egyik czikkéből.
Régészeti kutatások.
Híd a Boszporuson.

Irodalom és művészet.

Új örmény opera.
Képes folyóiratok.

Közgazdasági élet.

Mintagazdaság Jeruzsálemben.
A haltenyésztés köréből.
Élelmi czikkek ára.

Mi újság az örmény világban?

A párisi örmény tanulók.
Egyesült társulat.

Pátrubány Gergely dr.

Pátrubány Gergely dr.

»Vitézi módra méssz le nap!« Milyen jól illenek e szavak (»Bánk bán«-ból) a távozó Pátrubányra, ki az egyesült fővárosnak első tiszti főorvosa vala s most önként visszalép hivataláról gyöngélkedő egészsége miatt, polgártársainak rokonszenve- és tiszteletétől kisérve.

Mindazon emlékek, melyek a főváros emelkedéséhez kötve vannak, a közegészségügyi szolgálatra is vonatkoznak, a tiszti főorvosra is tartoznak, ki az egészségügyi közigazgatást megállapította.

Tiz évvel előbb (1863), hogy Pátrubány tiszti főorvossá lett, átültette a magyar irodalomba a híres Virchow »Sejtkortan«-át, mely az orvosi tudományban történelmi korszakot képez. E mű eredetisége abban áll, hogy az emberi test legfinomabb elemeit, új alapokon ismerteti. — A főváros egészségügyi közigazgatásának megállapítása szintén abban áll, hogy új irányokban indíttatott meg a fejlődés felé.

Némely ember — mintha augur volna — sokat ad a külső jelekre. Igy a golyát vigyázó, őrsön álló katonához szokás hasonlítani. Pátrubány családi czímerében egy golya van figyelő állásban lefestve s utána téve: »Signo vigilantiae« (jeleül az éberségnek, a vigyázatnak).

Nó ha valakinek a hivatalos állásához éberség, elővigyázat szükséges: úgy a tiszti főorvos hivatalos állása az, melyben mindent megfigyelni s a bajt előre felismerni kell és gondoskodni annak enyhitéséről, sőt elháritásáról. A természetnek egy külön adománya az, mely az embert erre képesíti.

Pátrubánynak egész életpályája azt mutatja, hogy őtet az egészségügyi szolgálatra maga Aesculap jegyezte el. Jogásznak készül, azonban olyan erős szemgyuladása támad, hogy majd megvakul bele. Midőn e szembajból kiépül, az orvosi pályára szánja magát. Elvégzi az orvosi tanfolyamokat a pesti egyetemen, hol orvosi oklevelet is nyer 1856-ban. Nőül veszi Aradmegyében Dániel Terézia úrhölgyet, s úgy gondolja a mézes heteket eltölthetni, ha még az 1856. év őszén feleségestől együtt fölmegy Bécsbe, Oppolczert, Scódát, Schuh-t, Dummreichert, Braunt, Hebrát, Sigmundot, Arlt-ot, ez európai hirű orvosokat az egyetemen hallgatni, — s hallgatja őket két álló évig, mígnem sebésztudori és szülészmesteri oklevelet nyer.

1859-ben lejön Pestre gyakorló orvosnak. Balassa tanár és Kovács Sebestyén Endre rokonszenveznek vele. Előbb a budapesti kir. orvos-egyesület másod, majd első titkára. 1863-ban a budapesti kir. orvosi egyetemen a himlő-oltás magántanára s az országos oltó-intézet igazgatója tiz évig. 1864-ben császárfürdői rendelő orvos. Számos czikket ír az orvosi szaklapokba és gyógytani szempontból egy érdekes füzetkét ád ki a császárfürdőről és gyógyhatásáról, melyet a szaklapok méltánylattal emlitenek.

1867—69-ben egy typhus kórházat vezet másfél évig minden díj nélkül; a fővárosi bizottság tagja és a »nagy restauratiokor« (1867) Flór dr. mellett 873 szavazatot nyer a tiszti főorvosi hivatalra.

1869-ben országgyűlési képviselő, szülőföldje Erzsébetváros (Küküllő megye) küldötte fel. Itt született 1830-ban örmény szülőktől. Apja P. Márton, anyja Lengyel Rozália volt.

A Deák-párthoz tartozik, és szorosan tartja magát az 1867-iki kiegyezéshez; kitünt ez különösen a magyar hadsereg czím-kérdésének tárgyalásánál mondott beszédéből. — A fővárosi köztörvényhatósági törvény megalkotásánál erélyesen közreműködik, hogy a törvényhatóság hivatalos nyelve kizárólag a magyar legyen s az ez érdemben tartott Deák-párti értekezleten ismételten és nagy nyomatékkal felszólal, hogy még az »öreg úr« (Deák) is megsokalja, a mit Steiger Gyulával együtt erősködve elkövetnek.

1870-ben ő Felsége az »országos közegészségügyi tanács«-ba nevezi ki, melynek mai nap is tagja. 1873-ban fővárosi tiszti főorvosnak választják meg, s hogy felismerjék: csakugyan három próbás arany-e, még két ízben, 1879 és 1885-ben választják meg a főváros tiszti főorvosává...

A mi tiszti főorvosunk azon kezdte, hogy közvágóhid felállítását inditványozá a budai oldalon.

1875-ben egy programmot dolgozott ki, mely szerint a csatornázás hiányossága mellett is miként lehessen a talaj- és légfertőzést a főváros területén elhárítani... Pátrubánynak voltak üdvös gondolatai, de a tanácsnak nem vala arravaló pénze.

Hivataloskodása alatt két ízben volt járvány: 1881-ben a typhus és tavaly a kolera. Minden ily közveszélynek közepette első dolog a nagy közönség nyugalmára hatni. A mi tiszti főorvosunk ezt sok tapintattal és sikerrel cselekedte. Szabatos vala eljárása minden irányban, még a veszély idején a belügyminiszter által kiküldött kormánybiztos sem vonta azt kétségbe. 1881. évi typhus-járvány alkalmával fertőző betegek számára egy »heveny-kórház« felállitását javasolta. A megkivántató költség hiánya miatt ugyan mai napig sem lett belőle semmi; de ezen időtől fogva legalább vezetik a heveny-ragályos betegségek nyilvántartását.

Az ivó-viz kérdését mindig nagy figyelemmel kisérte. Azokat a közkutakat, melyeknek a száma ez idő szerint az ötvenet meghaladja, méltán el lehet »Pátrubány-kutak«-nak nevezni az ő emlékezetére.

A lakásviszonyok javitása, a pinczelakások fokozatos kiüritése, megszüntetése, az új épitkezéseknél egyenes betiltása, a tiszti főorvosnak főgondját képezte. Tisza Kálmán, mint belügyminiszter, sajátkezűleg aláirt, elismerő átiratával tisztelte meg, az egészségtelenné vált lakások körül tett intézkedéseiért Pátrubányt az 1876. évi árviz alkalmával.

A gyermek-halandóság meggátlására is üdvös intézkedéseket javasolt. A »szegény gyermekkórház«, az »első gyermek menhely« működési mozzanatait mindig kiváló figyelemmel kisérte és melegen pártfogolta. Egy szóval az egész közegészségügyi szolgálatot, az időközben megjelent közegészségi törvény szellemében rendezte és vezette be.

Kötelességérzetét hazafias érzete is emelte. De becsvágyát nem a hatalomba helyezte; magát a hatáskört tartotta szeme előtt, melyben a nagy közönségnek a szolgája; azért hivatalába olyan szellemet és hangulatot hozott be, melyet megkövetel a tiszteséges polgárokkal való érintkezés. Hivatalához ezerféle érdekek füződtek, hogy tud vala mindegyiknek eleget tenni, ha a legfőbb érdekről, a közérdekről megfeledkezik? Erről nem is feledkezett meg azt tartván, az alatta levő hivatali közegek számára is a legjobb utasításnak, ha a munkásságban, magatartásban, ő maga mindig példásan jár elő.

Egy példa jobban mutat, mint »egy nagy tükör« szó. 1874-ben leégtek a gyergyószentmiklósi örmények; Pátrubány ezt épen az országházban olvassa a »Reform« című lapból. Kezébe vesz egy papirost, ír rá egy rövid felhivást e jelszóval: »Bis dat, qui cito dat«; szalasztja az országgyűlési teremszolgát a nyomdába, hogy e felhivást, illetve »Adakozási ivet« nyomassa ki — és hevenyében összegyüjt a gyergyó-sz.-miklósiak számára 680 frtot.

Pátrubány künn jár a párisi világkiállításon 1878-ban, Budapest főváros küldötte volt a közegészségi kongresszusra. A »Hotel Continental«-ban volt a kongresszusi tagok lakomája. A ki tósztot akart mondani, odanyujtotta kártyáját az elnöknek, a ki az asztalfőn ült. Pátrubány is ezt cselekedte és poharat emelt Páris városáért. Három nappal később, midőn már Noisiel-ben járt és Mènier gyárosnál a munkásviszonyokat szemlélgette, a banquette-nél, melyet a gyáros adott, felemelkedett egy franczia az asztalnál és azt mondja: »A mit Budapest küldöttje Párisért köszöntött, annak Noisiel-ben van az echoja« s felköszöntötte a magyar fővárost: »Éljen Kelet Párisa: Budapest!«

Ekkor lett Pátrubány a »Société de Médicine publique et hygiéne professionel« tagja. A »Société royale de Médicine publique de Belgique« pedig külföldi levelező tagjává választotta.

*

Ezen érdekes élet- és jellemrajzot az »Ország-Világ« 1887-dik évfolyamának 14. számából veszszük át, melyhez még csak annyit adunk, hogy Erzsébetváros diszét, a hazai örménység egyik büszkeségét Isten még sokáig éltesse!

Hárun bej.

— Egy albániai örmény élményei Párisban. —

Jules Simon emlékirataiból.*)

Párisban hamar felejtenek. Senki nem ismeri többé Hárun bejt. Pedig csak ő róla beszéltek tizenöt évvel ezelőtt a boulevardokon s a hirlapokban.

Nem volt ő konstantinápolyi vagy kisázsiai török. Keresztény volt, az örmény egyháznak a hive. Albaniában született, európai volt vallásra nézve, török politikából. Valamennyi iskoláját kitüntetéssel végezte a párisi Charlemagne-collegiumban s a Jauffret-intézetben, a hol tanulótársa volt Ulbachnak.**) Ulbach és ő valának az intézet költői. A sikerek, melyeket Hárun bej a Charlemagne-collegium védszentjének emléknapján tartott lakomák alkalmával a Jauffret-intézetben szent Maxentius napján — ez a szent volt az intézet védnöke — aratott, nem gátolták meg abban, hogy be ne lépjen az Ecole centrale-ba s három év mulva jeles bizonyitványokkal ne hagyja azt el.

Mérnökké lett, azután egyszerre eltünt. Azt akarom mondani, hogy eltünt Párisból s eltemetkezett Albaniában. Eltemetkezett pedig a lehető legkedvezőbb körülmények között, az Ezeregyéj regéire emlékeztető vagyonnal s pompás palotában, a tenger és a hegyek között, azurkék ég alatt. Hogy mit csinált ott több évig, úgy élt-e mint török, a ki Párisban tölté ifjúságát, vagy mint párisi, kit a sors Törökországba számüzött, nem tudom. A hatvanas évek vége táján megemlékezett rólam s hosszú leveleket kezdett nekem irni bölcseleti tárgyakról.

Levelei telve valának észrevételekkel környezetéről s önmagára vonatkozó elmélkedésekkel, melyek szerfelett érdekeltek engem. Az 1873-ik év folyamatában azt irta, hogy halálra unatkozik a puszta Keleten, s hogy feltett szándéka visszatérni Párisba.

*) A hírneves franczia államférfiú ezen emlékiratai legközelebb jelentek meg »Memoires des autres czim alatt (Paris, Marpon et Flammarion, 1890.)

**) A mult évben elhunyt jeles franczia iró.

— Önöknek, így szólt, van szabadságuk, miután köztársaságuk van. A szabadság volt mindenkor eszményképem; felkeresem ott, a hol létezik. Francziaország lesz ezentúl a hazám. Ubi libertas, ibi patria.

Tizenöt nappal később belépett dolgozó szobámba oly egyszerűen, mintha csak láttuk volna utoljára egymást. Pedig huszonöt év óta nem találkoztunk. Azt képzeltem, hogy megkopaszodott és elhizott, hogy nyakig begombolt kék kabát és fez lesz rajta. Előkelő, teljesen európai módon öltözött férfiút láttam, csaknem eszményi, plastikailag szép, magas karcsú termettel. A keleti emberből csak a roppant hosszú, pompás, gondozott szakáll volt meg nála, a mely irigygyé tehetett volna egy archimándritát vagy egy levantei érseket.

Szerettem már őt levelezésünkből s még inkább megszerettem, midőn közelebbről megismerkedtünk s megitélhettem szellemének finomságát s felfogásának biztonságát. Több hónapot töltöttünk gyakori érintkezésben, melyre a legkedvesebben emlékszem vissza.

Eleinte ugy vélekedtem, azért jött Párisba, hogy az élvezeteknek éljen. Bemutattatá magát nehány salonban, de inkább azért, hogy ne legyen idegen a nagyvilági körök előtt, semhogy azoknak részét képezze. Hasonló szándokkal kért fel engem arra is, hogy megismertessem legkiválóbb iróinkkal és művészeinkkel. Láttam, hogy a mi benne újra feléledt, nem az ifjú éveknek költője volt, hanem az École centrale mérnöke.

— Hárun bej, mondám egy ízben neki, ha nem lenne ön többszörösen milliomos, kitünő nagyiparossá lehetne.

Mosolyogva tekintett reám s értésemre adta, hogy nehány nappal előbb elvállalta a Hansmann-boulevard áttörési munkálatait. Ennek az új útczának a boulevard des Italiens-re kellett nyilnia, széles térre, melyet az opera és az opera comique szegélyezett. Részletesen felsorolta előttem mindazokat a szép dolgokat, melyek ki fognak bujni a földből az ő szavára. A városnak ez a része lesz, ugymond, a legszebb, s több csodát fog magában foglalni, mint a többi együttvéve. Tudta, hogy óriási összegeket fog veszíteni e vállalaton, de az ipart csakis az iparért akarta gyakorolni

épen ugy, a mint mások a művészetet üzik magáért a művészetért. Ezt az ajándékot fogja ő adni, tette hozzá, a köztársaságnak.

Azon kezdte, hogy elhelyezkedett a családjával oly férfiú módjára, a ki nem gondol a pénzzel s a ki hosszú időre nyuló vállalathoz kezd. Épen kapóra jött, hogy Pozzo di Borgo nehány évre elhagyta Párist s bérbe adhatta neki sait-cloudi birtokát a gyönyörű kertekkel, melyek kilátást nyujtanak egész Párisra s a Szajnára egész Charentonig. A palotája dúsgazdag úr által volt bebutorozva a legtökéletesebb izléssel. Hárun bejnek ez sem volt elég; felhalmozta benne a legszebbet, a mit csak talált művészeinknél és műárúsainknál, ugy hogy valóságosan tündéri lakóhelyet csinált belőle.

Kizárólag albán férfiakból és nőkből állott a cselédsége, mert ha tetőtől talpig párisi volt is, a míg a mi társaságunkban időzött, törökké lett a szónak legteljesebb értelmében, mihelyt átlépte a parkjának ajtaját.

Három bájos felesége volt s megfelelő számú odaliskja. Elég különös fényüzés egy kereszténynél; s mellesleg hozzá kell tennem, hogy nem is volt olyan keresztény, mint oly sokan Párisban, a kik csak névleg azok. Alig hogy megérkezett, nem volt sietősebb dolga, mint megkérdezni, hol van az örmény kápolna. Nagyon messze volt Saint-Cloudtól. Elhatározta tehát, hogy kizárólag a maga számára egy örmény papot hozat s Charles Garnier-vel *) elkészittetté a terveit egy kápolnának, a mely valóságos műremek lett volna. Értésére adták, hogy a kápolna középület levén, engedélyre van szüksége. Folyamodott tehát, és megtagadták.

Nagyon furcsa dolog, így szólt hozzám. Mit árthat a kormánynak, ha a Párisban élő százötven-kétszáz örmény, midőn házasságot akar kötni vagy megkereszteltetni a gyermekeit, két templom közt választhat?

Legalább nagy fénynyel óhajtotta körülvenni az örmény istentiszteletet. Szerette a pompát, mint minden keleti ember.

---

*) A párisi nagy opera hirneves épitője.

— Gyönyörű körmenetet fogunk tartani, igy szólt, a mely le fogja kötni egész Páris figyelmét. Messziről ide fognak seregleni a megtekintésére.

Megrendelte a zászlókat és a diszítményeket, midőn tudtára adták, hogy ez a terve épen oly kevéssé valósítható meg, mint az előbbeni. Hogy szabad ugyan a vallásának gyakorlása Párisban, de csakis négy fal között. A mióta köztársaságunk van, Pelletan és Pressensé*) megkisérlették ugyan kiterjeszteni egy kissé a vallási szabadságot, s nevezetesen megszerezni azt a szabadságot, hogy imaházak legyenek épithetők a belügyminiszter engedélye nélkül s koronként husz embernél több is gyülhessen össze a keresztény moral tanainak meghallgatására. De a törvényjavaslataik megbuktak; s az az időpont, midőn a kormány szerzetházakat oszlatott fel s templomokat helyezett zár alá, nem is volt alkalmas rá, hogy a vallási gyülekezetek oly szabadsággal ruháztassanak fel, mint a socialista klubbok s választási gyülések.

Hárun bej, ki rajongott a szabadságért, nem tudta mindezt megérteni. Folyvást ismételgette:

— De vajjon mit árthat ez nekik?

— Félnek, válaszoltam, hogy ha ön a százötven örményével templomba megy, meg fogja buktatni a köztársaságot.

Olyan kedélyes ember volt, hogy nem haboztam megkérdezni, keresztény létére miként tarthat annyi feleséget, mint valamely musulman.

Elnevette magát.

— Csak egy feleségem van, így szólt, egy törvényes feleségem, a fiamnak az anyja. Albania azon részében, a hol laktam, okom volt eltitkolni a vallásomat. Zárt ajtók között gyakoroltam, mint önöknél; s hogy jobban elpalástolhassam, két társnőt vettem a feleségem mellé, a kikről azt hiszik, hogy második és harmadik feleségem.

Eredetinek kellett találnom a titkolódzás ilyetén nemét.

— Az én hazámban, így szólt, nem igen vannak agglegények. Az erkölcstelen élet gyanújába esnék, a ki nem

*) A franczia törvényhozás tagjai.

venne feleséget s a kereszténység gyanújába, a ki csak egyet venne. Ez is egyike azon okoknak, a melyek megutáltatták velem a Keletet. Itt legalább magam ura vagyok. Annyi feleséget tarthatok, a mennyi nekem tetszik, egyet vagy akár egyet sem. Önöknél, kedves barátom megvan ez a szabadság, habár nincs is meg mindaz, a mit hittem volna.

(Vége a következő füzetünkben.)

Dr. Molnár Antal.

A szép Rózsa.

— *Elbeszélés.* —

Az „Armenia" számára irta Kritsa Klára.

Első közlemény.

I.

Képzeljenek önök kedves olvasóim, egy magas, nyulánk junói termetet, arányos, csinos főt, sötét, hullámos hajzatot, mint a tengervészeş éj, ajkakat, mint a bíboros hajnal és festői szemöldök alatt, hosszú, sötét pilláktól árnyékolt szemeket, melyek ha tágra nyiltak, hasonlítottak a verőfényes, kék égbolthoz; képzeljenek magas, hófehér homlokot, a patyolat rózsa szinével vetélkedő arczot, szabályos orrot és tündöklő gyöngysor fogakat. És mindehhez képzeljenek kellemes csengésű hangot, egyenes testtartást, ruganyos járást és büszke, lenéző modort. Ha ezeket így elképzelték, akkor fogalmuk lesz arról, hogy milyen volt a szép Rózsa, Szilveszter István örmény kereskedő kisebbik leánya.

Minkenki csak »szép Rózsá«-nak nevezte őt, mintha a »szép« lett volna vezetékneve.

Lehet-e csodálni, hogy e leány szülőinek büszkesége volt, a kik bálványozták őt?

Igaz, hogy Margit, a nagyobbik leány, nem tehetett arról, hogy ő külső szépségben meg sem közelité hugát s hogy e miatt a szülők, különösen az anya előtt is háttérbe

szorult. De hiába! Ezek sem tehettek róla, hogy szivük Rózsához vonzotta; hiszen a széphez vonzódik mindenki.

Margit azonban legkevesebb irigységet sem táplált huga iránt; az ő ritka szép lelkéhez nem férkőzhetett e csúnya érzés.

Azt sem lehet csodálni, hogy a szülők nem méltányolták a Margit szép lelkét, s hogy szivüket egészen a szép Rózsa töltötte be, hisz kevesen birnak fogékonysággal a lélek szépsége iránt és Szilveszterék nem tartoztak e kevesek közé.

— Csak egyszer Margiton túladhassunk — mondogatta Szilveszterné férjének — a másikkal, az angyallal nem aggódom. Olyan csodaszép teremtést örömest elvesz egy mágnás is. Nem is adom ám őt egy egyszerű örmény legényhez! Ilyen szépség grófi palotát igényel, a hol ragyoghasson, nem pedig azt, hogy egy borsmérő, vagy rőfforgató ember mellett meghuzva magát, elhervadjon!

Nem mulasztotta el Rózsa előtt is ismételgetni, hogy a kit a természet oly külsővel áldott meg, mint őt, az nem egy egyszerű örmény férfiú számára termett, hanem valamely előkelő nagy ur számára. Azért az örmény ifjakkal szemben viselje ugy magát, mint a kik nem méltók hozzá.

Nemde kedves olvasóim, önök képtelenségnek tartják, hogy egy édes anya ily tanácsot adjon leányának?

Hja de ez anya el volt vakítva leánya szépsége által!

Margit naponta a házi teendőket végezte. Rózsa pedig felöltözött czifra, szép ruhákba; nyakát gyöngyökkel, ujjait gyémánt gyürűkkel ékesité; hajfonatait arany-fonállal tekerte be s igy, kevélyen, mint egy páva ment gyakorta atyja üzletébe; ott töltve el a napnak nagy részét.

Egyszer, a mint észrevevé, hogy a boltos-segéd Mányai Kristóf — kivel ez alkalommal ketten magukra voltak az üzletben — hosszasan legelteti rajta szemeit, igy szólt félig haragos, félig tréfás hangon:

— Mit bámul ugy reám, mint a borjú az új kapúra?

A segéd, mint a tetten kapott bűnös, hirtelen lekapá róla tekintetét s zavartan felelé:

— Ne nehezteljen rám Rózsa kisasszony, azt bámultam, hogy mily szép ön.

— Ugyan ne mondja! Hisz én már nem vagyok új jelenség maga előtt. Évek óta kevés nap mult el, hogy ne látott volna engemet. Aztán a kit gyakran látunk, legyen az szép vagy rút, ugy megszokjuk, hogy nem találunk rajta semmi bámulni valót. De maga oly epedve nézett reám, hogy azt kell feltételeznem, miszerint — szerelmes belém!

A segédet ez utóbbi szavak annyira kihozták sodrából, hogy egy szót sem birt felelni.

— Nó vallja be, hogy szeret engem! faggatá a szép leány egészen közel menve hozzá s gyönyörű kék szemeivel áthatóan tekintve arczára.

Az ifjú egészen meg volt bűvölve.

— Sze-re-tem, de nem, nem szeretem! — mondá nagy zavarral. — Hogy is merném szeretni én a szegény boltos segéd a főnököm leányát, a kinek...

— Maga milyen tudatlan Kristóf! Hiszen a szerelem önkénytelenül nyilatkozik; a szív érzelmeit kormányozni nem lehet! Maga nem tehet arról, ha engem szeret, valamint én sem, ha magát szeretem!

Az ifjú elszédült e szavak hallatára. Azt hitte álmodik. Régóta szerette e leányt, de az oly elérhetlennek tünt fel előtte, hogy érzelmeit szive mélyére temette. És ime most itt áll szerelmének tárgya egész közel hozzá s szavai által felszinre hozza az eltemetett érzelmeket... Csak karjait kellene kitárnia, hogy keblére ölelje a gyönyörű teremtést...

Léptek zaja hallatszott. Az inas jött az üzletbe.

— Készen vannak a virág-létrák kisasszony, csak még be kell festenem, mondá.

— Jól van! szólt Rózsa, ki a léptek zajára már eltávozott volt Kristóf mellől.

Nemsokára vevők jöttek az üzletbe.

Kristóf oly szórakozott, zavart volt, hogy rózsaszín szövet helyett, sárgát mutatott elő nekik s midőn végre, még sok más ügyetlenség elkövetése után, kiszolgálta őket, még az a tévedés is megesett rajta, hogy a 10 frtosból 4 helyett 8-at akart visszaadni. Az inasnak kellett őt e hibára figyelmeztetni, a mi még fokozta zavarát.

Rózsa nem váltott több szót Kristóffal, hanem a mint atyja — ki otthon délutáni álmát kialudta — az üzletbe lépett, azonnal elhagyá az üzletet.

Este tiszteletteljesen jelenté Kristóf főnöke nejének, hogy nem vacsorál, mert nagy főfájása van.

Aztán kiment a kertbe.

Itt nehányszor le-fel sétált. Feje oly kábult volt, mintha részeg lett volna. Oh a szép Rózsa szavai valóban részegitő hatást gyakoroltak reá!

Leült egy padra, kalapját levette, átengedte forró homlokát a hűs őszi szellő érintésének. Gondolatait rendezni iparkodott, de erre képtelen volt; szüntelen a szép leány mámoritó szavai zsibongtak fejében.

Tehát valóban szereti őt e büszke, szép leány, őt a szegény segédet, vagy csak gúnyt űz vele? De miért tenné ezt? Mi haszna volna ebből? Nem azt mondá-e: »A szerelem önkénytelenül nyilatkozik; a szív érzelmeit kormányozni nem lehet!« ...

Két finom puha kéz tapadt szemeire.

Ez érintésre összerezzent, arcza kigyuladt s egész valóján különös forróság ömlött szét.

— Találja ki, hogy ki vagyok! szólt egy kellemesen csengő hang. Aztán a két puha kéz levált szemeiről s melléje ült a padra, a szép Rózsa.

A hold reá vetette teljes fényét. Olyan volt fehér ruhájában, mint egy csábos szirén.

Oda hajolt az ifjúhoz, gyöngéden megsimitá homlokát s szólt:

— Beteg maga Kristóf?

Ez összeszedve magát felelé:

Nem tudom mi bajom, de oly különösen érzem magamat.

— Vallja be őszintén, mi baja? miért oly szomorú?

Oh ne kérdezzen engem kisasszony, az én bajomon ugy sem segítene!

— Dehogy nem! Nézzen csak a szemembe és legyen őszinte, mondá biztatóan a szép leány, szemeit igézően függesztve az ifjúra.

Ez, e tekintet hatása alatt, megfeledkezve önmagáról, hévvel ölelé át a leány karcsú derekát, forró csókot nyomva bíbor ajkaira.

Rózsa kibontakozva az ölelő karok közül, megfenyegeté az ifjút, arczán azonban a haragnak legkisebb jele sem volt észrevehető.

— Én bajának okát kérdem és maga ily merészségre vetemedik!

— Oh bocsánat! — mondá Kristóf, önfeledségéből kissé magához térve. — Nem tudtam mit cselekszem, mert...

— Mert?

— Szeretem önt! Oh ne nehezteljen vakmerőségemért, mert ha ön szavai által felszínre nem hozza a szivem mélyére rejtett érzelmeket, ugy hallgattam volna örökre! Ön az oka kisasszony, hogy kifejezést mertem adni érzelmemnek.

— Tehát valóban szeret?

— Még kérdheti!

— Én is szeretem! Szeretlek! mondá a leány suttogva, gömbölyű karjaival átfonva az ifjú nyakát.

Ez elbódultan szoritá keblére a gyönyörű leányt, csókjaival halmozva el ajkát, szemeit, haját.

Darabig átölelve tartották egymást, végre Rózsa lefejté derekáról az ölelő karokat s így szólt:

— Most figyelj szavaimra. Hogy szivemből szeretlek arra esküszöm! Semmi érdek nem kényszerit arra, hogy hazudjak neked. De szerelmünknek titokban kell maradni mindaddig, míg a körülmények meg nem engedik, hogy ezt szülőim előtt is nyiltan bevalljuk. Ismered anyám nagyratörő elveit, tehát ahhoz tartsd magadat!

Ezzel magára hagyta az ifjút.

Kristófban e szavak visszahatást keltettek; a ragyogó álomból egyszerre a rideg valóra ébredt.

Jobb lett volna, ha szive mélyén örökre eltemetve marad érzelme. Oh miért is gyujtá lángra e leány a szúnyadó szikrát? A nagyravágyó anya soha sem egyeznék bele, hogy őt boldogítsa kezével.

És Rózsa...?

Az ifjú szerető szivét ily hamar már kételyek kezdék gyötörni...

II.

Eltelt az ösz és a tél, a nélkül, hogy valami megemlitésre méltó eset adta volna elő magát és beköszöntött a tavasz.

Cs. székhelyén nagy ünnepélyre készültek. Május elsejére volt kitüzve a főkirálybiró — vagy, miként a Székelyföldön nevezték: főtiszt — beiktatása.

Ez állás akkoriban, a mostani főispáni állásnak felelt meg.

Az ünnepélyre Gy. fiók-székről is sokan valának hivatalosak. Nevezetesen azon mezővárosból, hol Szilveszterék laktak, hivatalos volt az örmény biró, a 12 örmény tanácsossal és ezeknek családja.

Megjegyzendő, hogy ez elbeszélés idejében, az örményeknek megvolt azon kiváltságuk, hogy külön forummal birtak, mely állott egy biró és 12 tanácsosból. Mondanom sem kell, hogy a szabadságharcz után ezen kiváltságuk eltöröltetett.

Szilveszterék is kaptak meghivót az ünnepélyre, minthogy Szilveszter István is a tanácsosok egyike volt.

Ez épen kapóra jött Szilveszternének, a nagyravágyó anyának, ki már-már csüggedni kezdett, hogy mindeddig késett az alkalom, megismerkedhetni valamely előkelő urakkal.

Tehát végre tere nyilik leányának, a hol értékesítheti szépségét. Hisz eddig csak közönséges emberekkel volt alkalma társalogni.

Azonnal szabónőt hivatott s az üzletből kiválasztva a legszebb és legdrágább selyemszövetet, meghagyta a szabónőnek, hogy a lehető legpompásabb ruhát készítsen abból Rózsa leányának, május elsejére.

Elérkezvén az ünnepélyt megelőző nap, Szilveszterné férjével és kisebbik leányával kocsira ült.

— Margit! — így szólt másik leányához — jól ügyelj mindenre, míg mi az ünnepélyről visszatérünk.

Ez megcsókolva anyja kezét, a kedvetlenség legkisebb jele nélkül intett búcsút a távozóknak. Szokva volt már ő a mellőzéshez. Azt hitte, hogy ez így van jól. Huga

szépségénél fogva arra van hivatva, hogy ragyogjon, neki pedig otthon a helye a tűzhely körül. Ő különben sem szerette a zajos mulatságokat; legjobban érezte magát otthon.

És Kristóf?

Ez merengve tekintett a távozó kocsi után. Szivét valami névtelen érzés szoritá össze. Oly érzés, a milyent eddig nem érzett: valami sötét balsejtelem, a szánalom vegyülékével.

— Istenem — sóhajtá — vajjon mi bánthat engemet? Hisz tegnap is azt mondta, hogy szeret s most mégis ugy elszorul a szivem, ha reá gondolok. Talán csak nem fogja az úton valami szerencsétlenség érni?

E gondolatnál az ifjú homloka elborult.

Ezalatt a kocsi gyorsan haladt előre.

— Ugyan édes Manczi! — mondá Szilveszter István nejének, miután egy jó darabig szótlanul ültek a kocsiban — vajjon nem itél-e meg minket a világ, hogy nagyobbik leányunkat otthon hagytuk?

— Jól tudod fiam, hogy Margit milyen maszuta — viszonzá az asszony — nem ily társaságba való ő. Különben, ha ismerőseink közül valaki kérdést intézne ez iránt, azt kell mondanunk, hogy nem volt kedve jőni, mert a foga fáj s punctum.

Aztán tanácsokat adott Rózsának, hogy miként viselje magát a nagy urakkal szemben. Beszéljen velük nyájasan, ha szólnak hozzá, de ne mutasson semmi meghunyászkodást; viselje ugy magát, mint egy báró, vagy gróf kisasszony.

— Ily alkalom ritkán kinálkozik édes leányom, álmaink megvalósitására. Ragadd meg ez alkalmat! Szépséged bizonyára hóditani fog. Hej, mily előkelő, irigyelt urnő leendesz egykor, ha el nem szalasztod a kinálkozó alkalmat!

Rózsa hallgatta az anyai jó tanácsokat, szivét azonban most még a Kristóf képe foglalta el.

Hej, ha ez anya nem volna oly igen nagyravágyó, mily boldog lehetne ő egykor, azzal a csinos, barna ifjúval; mivel ők egymást oly igen szeretik.

A kocsi este megérkezett. Utasaink egy vendégfogadóba szálltak. Vacsoráltak. Aztán, rövid beszélgetés után éjinyugalomra tértek.

Másnap mozsarak durrogtatása riasztotta fel az alvókat. Kezdetét vette az ünnepély.

Tiz órakor a templomba gyült az ünneplő közönség, szent misét hallgatni, mely nagy czeremoniával ment végbe. Ezután megtörtént a beiktatás. Délután 2 órakor, a székhely nagy termében, megkezdődött a nagy diszebéd; de ebben csak férfiak vettek részt. Végre esti 8 órakor összegyült a tánczoló közönség.

Midőn Szilveszterné leányával belépett a tánczterembe, már akkor ott hullámzott a diszes tömeg.

Rózsának gyönyörű termetét rózsaszin selyem ruha fedte; fekete hajában, a rubintos diadém mellett, ott viritott egy szép rózsabimbó; hófehér nyakán és karjain ragyogó ékszerek pompáztak. Arcza kipirult, keble a felindulástól hullámzott, szeme tündöklő fényben csillogott.

Az ifjak körülrajongták s dicsőitették szépségét.

Anyja azon tudatban, hogy leányának ragyogó szépsége általános csodálatot keltett, büszkén jártatá körül szemeit.

Mondanom sem kell talán, hogy ez estélyen az árisztokráczia férfi és nő tagjai közül is sokan voltak jelen.

A terem egyik szögletében magas, deli termetű, szőke férfiú állott, szemeit, ezüst keretű szemüvegén keresztül a szép Rózsán legeltetve.

Előkelő tartásán látszott, hogy a magas árisztokráczihoz tartozott.

A zenészek jelt adtak a franczianégyesre.

A tánczoló párok sorakozni kezdtek.

A deli termetű férfiú Rózsához közeledett s könnyedén meghajtva magát előtte, szólt:

— Megnyerhetem kisasszony a négyesre?

Rózsa fölveté gyönyörű szemeit s felelé:

— Már foglalkozva vagyok.

— Hát a másodikra?

— Mindegyik társastánczra.

— Ah mily veszteség reám nézve! Nó de gondolhattam volna, hogy ily szép hölgyet már napokkal előbb engagiroznak.

Egy fiatal ember lépett oda s meghajtva magát Rózsa előtt mondá:

— Szabad kérnem?

Rózsa fölemelkedett, hogy elfogadva az ifjú karját, a tánczolók közé sorakozzék.

Ekkor a deli termetű férfiú így szólott:

— Ugyan fiatal ur! nem lenne szives bár az utolsó figurára nekem átengedni tánczosnőjét?

A megszólitott kérdőleg tekintett Rózsára, a kinek szemei oly csodálatos fényben usztak, amint a szólóra, a deli szőke férfiúra tekintett.

— Nem is tudom kihez van szerencsém? mondá.

— Ah bocsánat! — szólt az ismeretlen — az ön szépsége annyira elragadott, hogy el is feledém magamat bemutatni: Én Pataki Aladár gróf vagyok!

Ez utóbbi szavak nem téveszték hatásukat.

A fiatal ember legott kijelenté, hogy ő, ha a kisasszony jó néven veszi, a gróf úr kedveért kész lemondani az utolsó figuráról.

Rózsa hiúságának nagyban tömjénzett a gróf kivánsága. Könnyed fejbolintással adta beleegyezését, aztán elfogadva tánczosa karját a párok közé vegyült.

Midőn az öt figurának vége volt, a gróf Rózsához lépett, gyöngéden levevé kezét tánczosa karjáról és a saját karjára füzte azt. Aztán eltánczolták a hatodik figurát.

Ennek végeztével nehányszor körülsétálta a termet Rózsával a gróf, miközben kérte, hogy mutassa be anyjának.

A bemutatás megtörtént, aztán kezdetét vette a társalgás.

Szilveszterné többféle kérdéssel halmozta el a grófot és ez mindegyikre tudott kielégitő választ adni.

Azon kérdésére hogy hová való a gróf úr, így szólott:

— Én távol vidékről jöttem, de mostani lakásom nem esik messze az önök lakásától.

— Hát tudja a gróf ur, hogy mi hol lakunk? kérdé Szilveszterné.

Hogyne tudnám! Mihelyt a terembe léptek önök asszonyom, mindjárt tudakozódtam, hogy ki az a gyönyörű teremtés? És így megtudtam azt is, hogy önök azon mezővárosban laknak, melynek szomszédos falujában a grófi kastély van, melyben én jelenleg lakom. Igen én távol vidékről jöttem, az orvosok tanácsára, kik a jó hegyi levegőt ajánlották egészségem helyreállitása végett. Már kezdem érezni e levegő jótékony hatását. Tehát mint mondám az önök szomszéd falujában a grófi kastélyban lakom, melynek tulajdonosától — ki utazni ment fiával — ideiglenesen átvettem a kastélyt. Otthon az én kastélyomban pedig anyám maradt és nővérem.

— Igen örvendenénk — mondá Szilveszterné — ha nagyon becses látogatásával néha megtisztelné szerény házunkat.

— Erre épen engedélyt akartam kérni. Tehát, ha Rózsa kisasszonynak sincs ellenére, ugy fogom tenni tiszteletemet.

— Oh nekem nincs ellenemre, szólt Rózsa némi zavarral.

— Mily öröm nekem, hogy alkalom kinálkozik számomra ily angyali szép leány társaságát élvezhetni! Aztán Szilveszternéhez fordulva folytatá: — Valóban asszonyom a ki egykor birni fogja e kincset, az a halandók közt a legboldogabb lesz.

Az anya szive fennen dobogott, álmai már félig meg valának valósulva.

És Rózsa?

Az ő szivébe is befészkelte magát a hiúság és nagyravágyás ördöge, hogy kiszorítson onnét egy nemesebb és melegebb érzést.

A gróf sokat tánczolt Rózsával. Midőn aztán vége volt a mulatságnak, ily szavakkal vett búcsút tőle:

— A legközelebbi viszontlátásig szép angyal!

Rózsa meg volt zavarodva. Szállásukra térve gondolkodni akart a történtek fölött, de nem volt erre képes. Fejében, a zene hangjaival vegyülve, a gróf édes szavai zug-

tak. Az álom kerülte szemeit, végre a kimerültség erőt vett rajta s elaludt.

Azt álmodta, hogy ő egy kastély urnője, kinek a szolgák mély hajlongások közt várják parancsait. Aztán egy magas, deli, szőke, férfiú karján végig lépdel a diszesen butorozott szobák sorain. De egyszerre eltünik e kép szemei elől s egy iszonyú sötét mélység tátong előtte, melynek túlsó felén áll egy csinos, barna ifjú, ki karjait nyujtja feléje, hogy megmentse őt a feneketlen mélységtől, de ez oly széles, hogy nem birja őt elérni és ő belezuhan az iszonyú mélységbe.

Szegény leány!...

(Folytatása a jövő füzetünkben.)

Anahid ünnepén.

Halld Ararát' ifjú népe
Örömnapod beköszönte
Anahid' az istenasszony'
Ünnepe lesz e nagy napon.

Cyprusoknak közepette,
Ott áll az ő szoborképe;
Oda, oda, Erizába —
Menj, siess Hájk' fia, lánya!

Zajgó Tigris', bősz Eufrát',
Tündérvölgyét, termő partját,
Zarándokok' ujjongása,
Örömzaja általjárja.

Zarándokok' méla dala
El-elröppen erre-arra,
S áthatva a csöndes tájon,
Tova száll az Eufráton.

Ott Anahid' oltárképe
Myrtuszoktól ékesitve,
Myrtuszvírág minden szála,
Megrezzen a hő imára.

És a király fényes sátrát,
Lomb, galy, virág övedzi át,
Felékített sátra mellett
Hű testőri járnak-kelnek.

Sátorában trónján ül már,
Hős Tiridát, a nagy király;
Ősi trónja körül állnak
Tanácsosi a királynak.

Agg férfiú áll előtte,
Erőtelen görnyedt teste;
Ősz haja mint hó csillámlik,
Hó szakálla derekáig.

S im' a király szól az agghoz:
Mért nem járulsz az oltárhoz?
Honnan jövél? Mily szándékkal?
Mi a neved? szólj azonnal?

Zord szavára az ősz' arczát
Szende, nemes pír futja át,
Szemébe láng s fenkölt hévvel
A királynak ekkép felel:

»Kitől ég', föld' ékessége,
Kitől ered áldás, béke:
Az egyetlen örök Isten, —
Ő küldött el hozzád engem«.

»Elküldött, hogy Azt hirdessem,
Ki megváltott a kereszten, —
S kitől áldva lesz a nemzet,
Ha megnyeri a kegyelmet!« ....

»Ki az erényt jutalmazza,
Büntetést szab a gonoszra,
S kárhozatot mér reátok,
Ha e követ imádjátok!« ....

Lázadó vagy!... Elvigyétek!
Anahidra! — ennyi vétek,
Mely beszennyezé hazánkat
Büntetlenül nem maradhat!

Haldd Anahid' ékes szobra,
Zöld galyaktól koszorúzva;
Halljátok ti szobra mellett,
Ajkainkról zengjen ének:

»Népünk' élte, dicsősége,
Oh ki élsz a mindenségbe',
Te, ki által él Ararát,
Vedd hálás szivünk' imáját!...«

Pogány idők' sötétsége,
Enyészni kezd, oszlik végre,
Fény ragyog már a kereszten,
Hajnal dereng napkeleten.

S a megváltás' üdvsugára
Ráborul már minden tájra;
Felragyog az örök jelvény
Ván-tó partján, — Tigris mentén.

Gopcsa Jakab.

Épitészeti emlékeink.

— Dr. Wilhelm Lübke: „Geschichte der Architectur." Leipzig, 1870. —

Kaukázus hegyes országai — a Fekete-tenger keleti partjaitól a Kaspi tengerig — kezdettől fogva úgy politikai, mint vallási viszonyaikat illetőleg, a szomszéd nagyobb államoktól függtek; így történt, hogy midőn népei már korábban — körülbelől a IV. századtól kezdve — a ker. hítre tértek, építészetük is különösen a bizanczira támaszkodott. Azonban jelzett viszonyaiknál és szellemi élénkségüknél fogva, másféle formákat is vettek fel, úgy az Islamtól, mint a szomszéd perzsáktól; mindezek a hegyvidék zordonsága által követelt módosulattal párosúlva, kiválóan sajátos építési stílust eredményeztek.

Legjelentőségteljesebben és legeredetibb módon tértek el a bizanczi stílustól Armeniában. Itten a templomok szabályszerűleg derékszögű négyszöget képeznek, melyből egy magasabb, közepén kúpolával ellátott, keresztalakú középrész emelkedik ki. Azonban ezen keresztalakú rész, oldalszárnyainak rövidségénél fogva, lényegesen különbözik a görögtől, (mely utóbbinál tudvalevőleg a kereszt szárnyai egyenlő hosszúak).

A kúpolához csatlakoznak széles boltövek által a keleti és nyugati oldalon bemélyedő fülkék, melyek közül az előbbi a szentélyt, az utóbbi a főbejáratot képezi. A középépítmény északi és déli oldalán is vannak fülkék — jóllehet csekélyebb bemélyedéssel — melyek az oldal bejáratokat tartalmazzák. Mindezen fülkék kifelé vagy önálló sokszöget alkotnak, vagy legalább megtartják, — a körülfogó derékszögű falnak mély és széles kivágásai, mintegy hornyolásai következtében — a poligonhoz való hasonlatosságot.

Ezen alap-elrendezésnél fogva a falak, jóllehet a középrésznek mind a négy sarkában kisebb kúpolák által vannak áttörve, mint pl. szt. Rhipszima templománál Vághársábádban, igen tömören vannak kiképezve, s az épület négy sarkában fekvő alacsonyabb helyiségek a középső résztől csaknem teljesen el vannak különítve. Más templomoknál, mint az ánii székesegyháznál is, a falak kevésbbé erőteljesek, s a kúpola négy oszlopon nyugszik, melyek a falak belső gyámoszlopaival kapcsolatban, ívek által vannak összekötve.

A magas falhengeren felemelkedő kúpola, különös módon nem sphärikus, hanem kúpszerű boltozással bír, s mivel az egyes kőrétegek egy kevéssé egymás fölé nyúlnak, a falhenger erőssége felfelé növekszik. A kúpolán kivül minden egyéb tér dongaboltozattal van fedve. A belső rész falfestményekkel szokott díszítve lenni.

Kivülről a kereszt-alak a magasra felemelkedő kúpolával, annyival inkább energikusan lép elő, minthogy itt minden rész meglehetősen csúcsosan felemelkedő kőfedéllel van fedve. A mellékhelyiségek rézsutos félfödelekkel csatlakoznak a közép-építmény falaihoz. A bizanczi stílustól lényegesen elütőleg, az egész építmény koczka kövekből —

habár pontos és szabályos illesztések nélkül — van felépítve, s három lépcsőből álló különös lábazattal van körülvéve, mely csak a portalék által nyer megszakítást. A portalék maguk alacsonyak, s köríves beboltozásukat csekély kiemelkedésű gyürüzet övezi, mely néha féloszlopokon nyugszik. Az ablakok keskenyek, csaknem lőrésekhez hasonlók, részint egyenesen, részint körívesen boltozva. Az oromfal síkjában kereszt-alakú ablakok is előjönnek.

Különös diszítményt képeznek a külső részen, a portale és az apsis oldalán levő, mélyen berovátkolt, kagylószerű fülkék, melyeket többnyire faloszlopokon felemelkedő szalag övez. Ezen elrendezés diszítményi motivum gyanánt, a többi falsíkokon is használtatik: a jelzett lábazatról ugyanis egymáshoz hasonló, igen laposan kiképzett faloszlopok emelkednek fel, melyek övszalagkötők által vannak egymással kapcsalatba hozva, ugyanilyen ívezet-koszorú veszi körül a kúpola magas falhengerét is.

Mint látható, minden részlet a legszigorúbb szabályszerűséggel, habár nehány különös alakzat alkalmazásával, jól átgondolt architektonikus szervezetté alakúl. Azonban a részletek kiképzése és a tagozatok profilirozása észrevehetőleg erőtlen és bátortalan.

A faloszlopok csupa gömbölyű pálczák erősebben jelzett domborúlat nélkül, kevéssé szép és erőtlen formájú lábazattal és fejezettel ellátva. Ezek ugyanis laposra nyomott tekealakot mutatnak, sajátságos alakban bevésett diszítményekkel. A diszítményi szalagok, melyek a portalét, az ablakokat, s a boltdíszeket gazdag változatossággal körülfutják és a koronapárkányt ékesítik, szintén csak laposan, minden erősebb árnyékhatás nélkül vannak kiképezve; finoman vésett, ellenben erőtlen ornamentikat nyujtanak, sokszorosan egymásba fonódó vonalakkal befedve és növényi formákkal átszőve. Ezen elősorolt erőtlen részlet-kiképzésnek tulajdonítható, hogy az egész építmény — bár kifelé értelmes és világos tervezetet mutat — homályos és elmosodott jelleget nyer. A belső rész művészi compositioról és műszaki ügyességről tesz tanuságot, jóllehet súlyos dongaboltozatai által nehézkessé válik s a legtöbb esetben nélkülözi a helyiségeknek világosan áttekinthető csoportosítását.

Az eddig ismert építészeti emlékek közül, a különböző főformák feltüntetésére elégséges pár példát felhozni. Első sorban Etsmiádzin kolostortemploma említhető. Ez egy nagy négyzetet képez, melynek közepéből négy oszlopon álló kúpola emelkedik fel. Az ezzel jelzett keresztszárnyak mindnyájan egy széles apsissal végződnek, mely kifelé mint poligon lép elő, fedelén különös lámpaszerű kúpolatoronynyal ellátva. A nyugati oldalon, a földszinten nyilt előcsarnokkal bíró, toronyszerű építmény van elhelyezve. A belső rész festményekkel van igen gazdagon feldíszítve.

Egyszerűbb alakban ugyanezen elrendezést mutatja az áchpáti templom; azonban itt az összes helyiségek igen alacsonyak, a kúposan felemelkedő kúpola erőteljes oszlopokon nyugszik, az apsisok hiányzanak s csak a kis mélységre kiképzett chorus van feldíszítve egy jelentéktelen, a falból kivájt fülke által.

Eredeti tervet mutat ugyanezen városban az ország fejedelmeinek síremléke. Egy kis kúpolatemplomhoz — mely az itt divatos típussal bír — csatlakozik egy szélesebb s nagyobb középépítmény, mely kifelé kereszt-alakú körrajzot jelez. A belső rész nyolczszögű középhelyiséget képez, melynek végpontjaiból nyolcz boltőv emelkedik fel, metszésük felett karcsú lámpással végződő magas kúpolát hordva.

A többi örmény templomoknál ismételve látjuk a fennebbi szabályt t. i. tervrajzát egy kúpolával koronázott hosszépítménynek. Igy az usunlári templom, mely három oldalról alacsony előcsarnokkal van körülvéve, melyek két oldalon oszlopcsarnokra nyilnak.

Hasonlókép egy vághársábádi templomnál, a hol előcsarnokkal csak a nyugati rész bír. Ezen előcsarnok oldalaihoz a templom egész szélességének megfelelő szárnyépületek csatlakoznak, nyugat felé nyolczszögű oszlopokon nyugvó három széles árkáddal.

A már felhozott vághárşábádi sz. Rhipszima temploma után — mely az örmény szentegyházak belső tereinek eredeti jellegű elrendezését világosan mutatja — az ánii székesegyház nem hagyható figyelmen kivül.

Az ánii székesegyház 1010-ben lett alapítva. Tervrajza a belső helyiségek legáttekinthetőbb csoportosulását

mutatja. A kúpola ugyanis négy, szabadon álló oszlopon nyukszik, a dongaboltozatokkal fedett mellékhelyiségek közvetetlen összeköttetésben állanak a középépítménynyel. Az oldalbejáratok és az apsis mellett láthatók a mélyen berovátkolt fülkék, melyek azonban a nyugati homlokzaton hiányzanak. Az oldalbejáratok mellett lévő minden egyes fülke helyén a fal belső felülete megfelelő alakú oszlopot képez. Az így képzett oszlopok, a belső középoszlopokkal csúcsos záradékú boltővek által vannak összekötve. Az összes oszlopokon szembeötlik a pilléreknek és féloszlopoknak nyugati építkezésekre emlékeztető csoportosítása. A szentélyzárás élénk díszítését képezi a belső fal fülkekoszorúja: a két mellék-apsis minden külső tagozás nélkül van kiképezve. Külsőleg az oszlopocskákkal körülfogott portale, a fal-árkádok, a nyugati oromfal körablaka a magasra felemelkedő s a mellékrészekkel együtt kőfedéllel ellátott kúpola: a nyugati szellemiránynak bizonyságát nyujtják.

Még felemlíthető ezekután egy eltérő alaprajzú kis ánii templom. Ez egy kúpola építmény kereszt alakú alapon, mely hat egymásra következő fülkével bővül ki. A fülkék kifelé derékszögű fallal záródnak.

Papp Mózes.

Felső-Armenia.

II.

Azsoldjában álló szájhős C. Pollio csak egy ujjával intett s a helyőrség az aranynak pengésére a békés kiegyenlitést követelte s fenyegetésével ráijesztett, hogyha tovább is hallani sem akar a kiegyezkedésről, az erődből kivonul. E szándék nyers kimondása megtette a hatást, a ráerőszakolt békét szorongó lélekkel elfogadja s annak megkötése végett menhelyét odahagyva, a kijelölt helyre indul.

A baljóslatú találkozáskor a ravasz kalandor elkezd nagybátyjával — kit ipjának, rokonának nevez — ölelkezni [1]) és esküdözik, hogy ellene merényletet nem forral. A közeli zengő ligetben himes pázsiton előre megtétettek az előkészületek, hogy — a mint a hűség álczájában járó mondá — a frigykötés az istenek tanuságával nyerjen szentesítést. Mitridát a farkas vermébe esett. Azon perczben, midőn a frigyet saját vérökkel megerősíteni akarnák, a szolgálattevő tiszt zsinorral kezében a szertartásos műtétet téljesitendő szándékosan megbotlék s Mitridát térdeihez kapaszkodva azt rögtön le is terité. [2]) Erre a szerencsétlen vasra veretett s tova hurczoltatott. E megdöbbentő látványt a bámészok serege n egoszlott érzelmekkel fogadta. Némelyek közönynyel kisérték az orozva rohanó czimeres eljárást, sőt a fogolynak előbbi embertelen uralma által keltett elégületlenség erőt nyervén, piszkolodó kifakadásokkal szidták őt; mások megfeledkezve a régi gyülölségről a megilletődés nyilvánuló érzelmei között meleg részvétet tanusitottak irányában.

A királyné, ki ott áll, szemrehányó kifejezéssel bámulva tekintett öcscsére és vejére. Ezen perczek alatt kisded gyermekei jajongni kezdenek, kiket kebléhez emelvén, fájdalma omló könyekben tört ki, oly jelenet, melyre az erősebb természet is könyeit törölgeté. De ne fessük tovább e képet.

A foglyok körül sürgő szolgaraj a kir. családot egymástól elkülönítve födött vesztő-kocsikba dobta s azok a hátráló néptömeg közepett elhaladtak. A nap borzalmai szünetelnek, mert Rhadamist határozatlanságában utasitást kért atyjától, kinek ujjai szötték az egész ügynek fonalát. Arról van szó, hogy cseréplábakon nyugvó trónján ő üljön, vagy pedig fivére áldozatúl essék egy óriásfi nagyravágyásának. — Az utóbbi következett be. Menesztett fiához minden homályt kizáró utasitást. Ez be is töltötte elvetemültségének mértékét. Eskű-szavát »hogy vassal és méreggel a király életéhez nem nyúl« beváltotta ugy, hogy a földre gyúrt nagybátyját-ipját, ennek nejét. illetőleg saját növérét rájok halmozott ruhák-, és párnákkal agyon nyomta s hogy minden kötelék szét legyen tépve, a kiskorú gyermekekre került a sor. A fuldokló szölőknek véghörgéseit hallaniok kellett a gyermekeknek is, kiknek jajveszéklései nem a legkellemesebben hatottak az ő kedélyére; azért azokat is lemészároltatta, Kr. u. 52-ben.

A feltolakodott ármen-rokon, az iber felekezet, mint tigris a véres lakoma után, beült barlangjába, az ország pedig tengődék élet és halál között.

Numidius Quadratus Syriának kormányzója, a római államnak befolyását érvényesítendő tele szájjal lármázott a bitor és az ázsiai viszonyok ilyszerű alakulása ellen.

Hadi tanácsot tartott, melyben — minthogy tudták, hogy Rómának főereje elleneinek egyenetlenségében rejlik, abban egyeztek meg, hogy engedik a dolgot mentén, mert a római állam érdeke azt kivánja, hogy a pártzavargások által meggyengült keleti fejedelmek egymás rontása végett Felső-Armeniában a forradalom rendes állapottá váljék.

A bölcs tanácskozók tehát Rhadamistot annyi bünei daczára nyugton hagyák; de hogy a látszata elkerültessék annak, mintha a vértől pirosló nyomokon lépdelővel mitsem törődnek: szélmalom harczot inditanak ellene. A kivitelt az undok kereset- hajhászat által megbélyegzett Jul. Pelignus cappadociai helytartóra bizták. Ezen elpuhult, furcsa testalkatú egyén kebelbarátja és kész szolgája volt Claudiusnak, kinél mindig szivesen fogadott vendég volt. Utasitása volt: Iberia királyától követelni, hogy hadait Felső-Armeniából vonja ki és kényszerítse fiát, hogy a bitorolt hatalmat tegye le. Útra kelt. Elérkezett végre Rhadamisthoz. Küldetését nyereséges üzletnek tekintette; a helytartó a házi urnak horgára akadt. A kérdés akkép intéztetett el, hogy Jul. Pelignus kész volt minden követelést ily jövedelmes kiegyezésnek áldozatúl hozni, sőt a koronázás tényén is jelen volt.

[1]) Pharasmanes nemcsak idősb fivére, hanem ipja is volt Mithridatnak, ez pedig viszont ipja volt a hálátlan Rhadamistnak.

[2]) Ezen időben azon szokás divott az ázsiai királyoknál, hogy frigykötés vagy szövetkezés alkalmával jobb kezöknek mutató ujját lehető legszorosabban egybekötötték, ezáltal a föltolúlt vér gyenge érintésre kiszökelvén, azt kölcsönösön beszivták. »Id foedus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum.« Tacit. Ann. 12. c. 47.

De a római önérzet azt követelte, hogy nevének dicsőségén ejtett folt letöröltessék. A sürgő Helvidius Priscus a baj gyökerét elvágandó nagy sebességgel a Tauruson áthatolt; mindazáltal Radamist ezúttal is az elbukás veszélyétől megmenekedett. Ugyanis Párthiából már előszele fú egy nagyobb bajnak, nehogy tehát komolyabb surlódásokra kerüljön a dolog, Helvidius visszahivatott. A kivonuló római hadseregnek még el sem hangzottak léptei, midőn Vologezes a párthus király, az ország elégületlenségét igen kedvezőnek tartotta arra, hogy tervét valósithassa — bevonult.

De ideje korán értesült az ovatos Rhadamist a fenyegető veszélyről és — kisurrant. Ezalatt az idő is beleszólt az ügyekbe; eljött a maró, hideg tél fehér szőnyegével. — A hadi események és az éhség sanyargatásai által súlyosan érintett országban a rémként terjedő kór a büszke Vologeses hadsorait megritkította; azért fivérét benn hagyván, őmaga visszament mielőtt teljesen szervezhette volna ügyeit. A kizaklatott iber a tapasztalás fanyar iskolájában mitsem tanulva visszajött fényes bosszút állani az országon. Az ellenkirály Tiridát biztos erdőbe vonta meg magát. A kudarcz után Rhadamist még borzasztóbb lett s dühöngése a nemzetet vérfürdőbe vitte. A nép fegyverhez fogott. Még csak egy arasznyi ideje van, ezalatt megugrik. Üldözői utána rohannak, de lovainak gyorsasága által újból kimenekült a veszély körmei közül. Egyetlen hív kisérője ragaszkodik csüggedt fejéhez: Zenobia, neje az érdemetlennek, ki a várandóság napjaiban volt. Ez készebb volt meghalni, hogysem fogságba kerüljön; azért kérve-kéri férjét, hogy fegyverével döfje keresztül. A férj roskadozó nejét kebléhez emeli, kéri, bátoritja; de ez ragaszkodik kéréséhez. A kétségbeesett férjnek nem volt ideje nyugodt meggondolásra s a vérontással megbarátkozott aczél a kérelmezőnek ajkait lezárta. E véres munka után a hullát Érász hullámaira bizva, ő maga Iberiába atyjához ügetett, kinek a czimboraságért és a szerzett tanulságokért köszönettel tartozott. Míg ő vakon megy gonosz szivének sugallatai után: Zenobiát, kiről azt vélte, hogy a hullámokban meglelte sírját, a parton lévő nyájőrök megmentik az elmerüléstől. Még élt. A természet egyszerű fiai, a füvek barátai jártassággal

birtak a sebek gyógyitásában; miután arczáról láttak, hogy ez a nő magas származású, híven ápolták, azután, hogy kilétéről értesültek, Ártáxátába szállitották, hol Tiridát a viharokat túlélt nőt a királyi lakban állásához illő kitüntetésben részeltette.

A harczi lárma megszünt, mindazáltal azon ember, ki a nemzetet vérig pioczázta, nyugodni nem akart. Ismételt hadműveleteivel sok dolgot adott Tiridátnak; de czélt nem érhetvén kénytelen volt végkép felhagyni az ábrándokkal. Mit tegyen? Beállit atyjához s fölvette fondorlatainak fonalát ott, a hol elhagyta. Atyjának élete ellen szervez összeesküvést, de midőn annyi vérrel fertőztetett kezét a korona után nyujtja, atyja megpillantja a saját átkául nevelt korcsnak körmeit. Elfogatott és halállal lakolt.

Markovich Jakab.

Az eszmény győzelme.

Habár reális korban élünk, mégis vannak elegen, kik megvetve a kényelmet adó vagyont, fényes állást, rangot, méltóságot és csak lelkök szent meggyőződését követve eszményi czélokért lelkesednek.

Ime egy-két példa.

Chácsádur Áboveán, mihelyt elvégezte Dorpáton az egyetemet, Erivánban rendőrfőnöknek lett kinevezve. De ott hagyja a hivatalt, leveti az egyenruhát, hogy mint egyszerű tanár a nép közé vegyülhessen. Nemzeti önérzetre ösztönözte honfitársait; azonban alig tette halhatatlanná nevét »Vevk« (Seb-ek) czímű munkájával, midőn áldozatul esett a buta sötétségnek.

Rafael Pátkánián alig végezte el tanulmányait a dorpáti egyetemen, már is államhivatalt nyert; előhaladt. De nem tudott egyszerre két urnak szolgálni; azért ott hagyta az államot, mely biztos jövőt igért és a muzsa szolgálatába lépett. Elkezdett verseket irni. Nagy feltünést keltett költeményeivel. Ma a nemzet első költője. Nem keresi a rangot, czímet, méltóságot, hanem megelégszik irói nevével (Kámár Khátibá) mit ő választott maga magának.

Sztefánnosz Názáreán tanár, ki a persza költőket oroszra fordította, nagy hírnevet szerzett magának az oro-

szok előtt. Meg is kinálták fényes hivatalokkal; de nem fogadta el azokat, hanem megmaradt azután is szerkesztőnek, és lelkét-szivét »Hivszisziápháj!« című lapjának szentelte. Szegényül halt el. Családjának csak nevét hagyta örökül.

Aztán jött Melik Hágopián (Ráffi). Melikh- és gazdag embernek volt fia. El nem csábíthatta a reális pálya és hivatását követve, regényiró lett. Halhatatlan nevet hagyott maga után. Özvegye- és két gyermekéről a nemzet áldozatkészsége gondoskodik.

Krikor Árdzruni, a »Mêság« nagynevű szerkesztője, milliómos tábornagy Eremiáh Árdzruni fia volt. Kényelemben nött fel. Németországban egyetemi tanulmányait befejezvén haza ment. Ekkor atyja így szólott hozzája: »Menj el Miklós urhoz; beszéltem vele, hogy téged tanítson és neveljen. Van reménységem, hogy idővel még a miniszteri székben foglak látni.« És minő választ kapott a miniszterjelölttől: »Én hivatalt nem vállalok; ha ma neveznének ki miniszternek, el nem fogadnám. Fogadást tettem, hogy nemzetemnek szolgálok az irodalom terén, örmény lapot szerkesztek.« És a tábornagy kényes fia megtartotta szavát. Habár atyja elüzte a háztól, ő tanitással tartotta fenn magát és lapját, mely ma Tiflisben tizennyolczadik évfolyamát éli, megindította.

Mikhael Miánszáreáncz, ki nehány év alatt ezredességig vitte fel, ott hagyta a fényes katonai pályát és beállott az örmény irók sorába. A kardot felcserélte a tollal. Nem akart mint híres hadvezér meghalni, mert ő az irói névre vágyakodott....

Szongott Kristóf.

Kisebb közlemények.

A „Mêság" egyik czikkéből. Az örmények saját betűket teremtettek, művelték nyelvöket és irodalmukat. Az örmény, mely a perzsával rokon nemzet, régen Zoroaster tanait vallotta. De alig kezdette Krisztus mennyből hozott tudományát hirdetni, a világ összes népei közül az örmény volt az első, mely a kereszténység üdvözitő tanát elfogadta és nemzeti egyházat alapitott. És habár századokon át a miveltség sokkal alantabb fokán álló népek: perzsák-, mongoloktól és törököktől voltak körülvéve, mégis nyelvöket kimivelték és gazdag irodalmat hagytak utódaiknak. Az őket környező ázsiai népek közül egyedül az örmény követett az iskolában rendes tantervet. Végre az utóbbi századokban, midőn Örményországban a barbárok keze lehetetlenné tette az erkölcsi és szellemi életet, a legjobb erők — vallásuk, szertartásuk, nyelvök megmentése czéljából — könytelt szemekkel oda hagyták a hazát, kiköltöztek Európába és itt nyomdákat, zárdákat, könyvtárakat, iskolákat, akadémiákat alapitottak, közreadták az örmény klasszikusokat és lefordították Európa legjelesebb iróit anyanyelvükre.

Régészeti kutatások. Herczeg Lichtenstein János harminczezer forintot ajánlott fel a bécsi tudományos akademiának, hogy a legközelebbi öt év folytán Kis-Ázsiában régészeti kutatásokat rendezzen.

Híd a Boszporuson. Franczia tőkepénzesek ajánlatot tettek a török kormánynak, hogy a Boszporus legkeskenyebb részén hidat épitenek. A hidat nyolczszáz méter hosszúra tervezik. E terv azonban valószinűleg csak a kisázsiai vasútak kiépitése után lesz megvalósitható.

Irodalom és művészet.

Uj örmény opera. Ádêrbédeán »Susán« (Liliom) czim alatt előszóval ellátott három felvonásos operát irt. Tárgya a török-örmények életéből van merítve. Zenéje, mi Kárá-Murzá műve, keleti. Első izben Bakuban adták elő.

Képes folyóiratok. A Tiflisben megjelenő »Le Caucase Illustré« czimű franczia nyelven szerkesztett folyóirat igen érdekes czikkekben ismerteti ezen országot az idegenekkel. E folyóirat 5-ik száma »L' Arménie et les Armeniens« (Örményország és az örmények) czim alatt talpraesett földrajzi dolgozatot közöl. — Tigrán Názáreán Tiflisben »Dáráz« (Minta) czim alatt képes örmény folyóiratot indított.

Közgazdasági élet.

Mintagazdaság Jeruzsálemben. A jeruzsálemi örmény zárda mintagazdaságot folytat. Simeon érsek-felügyelő a gazdaság vezetését az ügyes, szakértő Mámigoneán Chácshigra bizta, ki a nemzeti czélokért bőven áldozó és azért a nemzet hálájára érdemesült Szánászáreán költségén tanult Oroszország egyik gazdasági tanintézetében. A földmivelés állattenyésztéssel van itt összekötve. E gazdaság terményei kiviteli czikkeket képeznek.

A haltenyésztés köréből. Örményország Szeván tavában nagy mennyiségben fordul elő a halaknak azon ízletes faja, mely itt »is-chán czug« név alatt ismeretes. E hal az idén sajátságos betegségbe

esett; szemei feldagadnak, alsó álkapcsán és a fark-uszony körül sebek ütnek ki. E beteg hal éldelete nagy veszélylyel járna, azért felsőbb intézkedés következtében több mint 8000 ilyen halat fogtak és azokat mind elégették.

Élelmi czikkek ára. A tiflisi hatóság 1890 jan. 1-én némely élelmi czikk árát így szabályozta: Egy font elsőrendű kenyér ára 5, egy font egyszitás kenyér $3^1/_2$ és egy font barna kenyér ára 3 kopeka (1 kopeka = $1^1/_2$ kr.) Egy font marhahús, vagy egy font juhhús ára 5, egy font disznóhús ára 7 kopeka.

Mi újság az örmény világban?

A párisi örmény tanulók. Mihelyt Franciaország fővárosába értem — mondja egy örmény utazó — első dolgom az volt, hogy keressem fel az örmény tanulókat. Nehéz lett volna őket különkülön meglátogatni, mert nem tudtam, hogy hol lakik egyik vagy a másik. Úgy segitettem tehát magamon, hogy elmentem a »Rue Monsieur le Prince, 24,« számú házba. Ennek második emeletén tartja az »Örmény tanulók egyesülete« üléseit; itt van könyvtáruk és olvasó-termük is. E terem közepén hosszú asztal terül el, mely zöld posztóval van bevonva. Az asztalon örmény lapok. A falakat Ajvázovszky képei, a szent-lázár-szigeti zárdatemplom, Álisán és mások képei diszitik. Itt találkoztam majdnem mindenik tanulóval. Egyesületök, mely 40 tagot számlál, két év óta áll fenn. A tanulók jó egyetértésben élnek egymással. Az egyesület épen gyülést tartott akkor, midőn benyitott hozzájok nehány örmény tanuló, kik Genuából jöttek. Végig hallgatták a gyülést. Távozásuk alkalmával úgy nyilatkoztak, hogy igen jó benyomást tett reájok az, mit itt láttak és hallottak. A párisi élet el nem csábithatta az örmény tanulókat; szerényen és úgy élnek, mintha Örményországban volnának. Munkás-szorgalmasok; egyedül a tudománynak élnek. Szabad idejök nagyobb részét az egyesület helyiségeiben töltik.

Egyesült társulat a czime Konstantinápolyban annak az örmény társulatnak, mely fölötte nagy szolgálatot tesz a nemzetnek. Több iskolát tart fenn e társulat a maga erején a török fővárosban és a vidéken, mely tanodákban 3350 növendék nyer oktatás. Ezek között van 2390 fiú és 960 leány tanuló. Eddig a társulat iskoláiból 400 végzett növendék került ki, kik közül némelyek a tanitói pályára léptek, mások államhivatalt vállaltak, — — sőt vannak olyanok is, kik magasabb tanintézetben folytatják tanulmányaikat.

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos: SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvárt, Todorán E. „Aurora“ könyvnyomda.

Krónika.

„Keletre magyar!“ Helfy Ignácz, országgyülési képviselő — városunk szülöttje — nem rég tartott egyik csinos beszédében azt a helyes és életrevaló eszmét vetette föl, hogy a kereskedelmi iskolákban legalább egy keleti nyelvet is tanitsanak, s velősen magyarázta meg ennek gyakorlati hasznát, úgy kereskedelmi, mint politikai szempontból - Maga a beszéd ide vonatkozó érdekesebb része így hangzik: Mi folytonosan emlegetjük (mondja a szónok), hogy Magyarországnak missziója van Kelet felé, — hogy missziónk, miszerint a civilisatiot, a nyugat kulturáját, a Keletre átplántáljuk, — hogy missziónk: hogy iparunkat és kereskedelmünket Kelet felé irányitsuk. De mi módon érjük el ezeket a czélokat, ha hiányzik a legszükségesebb eszköz: a nyelv, a melyen érintkezhetünk a keleti emberekkel. — Egy vagy másfél esztendeje, hogy Szalonikiből egy kereskedelmi társaság volt itt, egyenesen azért, hogy a magyar kereskedelemmel, a magyar kereskedelmi czikkekkel megismerkedjék, hogy itt összeköttetéseket letesitsen, a melyeknek aztán otthon hasznát veszik. Az ilyesmit tárt karokkal kell fogadni, most valóságos szerencse a kereskedelemre nézve, ha ők maguk keresik az összeköttetéseket. S mi történt? Itt járkáltak, mint a siketnémák, mert alig volt ember, a ki velük érintkezhetett volna. Különösen tapasztalható volt ez a kereskedelmi világban. Nézetem szerint nem csak a közoktatásügyi, hanem a kereskedelemügyi miniszter urat is érdekli az, hogy a magyar ifjak, különösen pedig azok, kik a kereskedelmi pályára akarnak lépni, legalább egy keleti nyelvet jól birjanak, hogy így azok nemcsak frázisokkal, hanem tényleg hathassanak a Keleten!....

Irodalomtörténeti adatok. Id Szinnyei József »Magyar irók élete és munkái« czimű derék művének 2. füzetéből veszszük át a következő adatokat: - Ávéd Jákó, gyulafehérvári főgymnasiumi tanár, szül. 1843. okt. 24. Gyergyó-Szent-Miklóson, Csik-megyében; alsóbb iskoláit a csiksomlyói, gyulafehérvári, a budapesti kegyesrendi s kir. kath főgymnasiumban befejezvén, 1866 -68-ban az egyetemen a physikai s mennyiségtani előadásokat hallgatta. 1867—68-ban a Szönyi Pál-féle magán tanintézetben tanitott és 1869. okt. 10. a gyulafehérvári r. kath főgymn. helyettes tanárává neveztetett ki; onnan 1870 okt.—1872. február a csik-somlyói főgymnasiumhoz helyeztetett át; de ekkor ismét visszakerült Gyulafehérvárra. 1877. jun. a kolozsvári egyetemen tanképesitő oklevelet nyervén, rendes tanárrá neveztetett ki. Tanári állásával járó teendőin kivül az erdélyi püspök 1876-ban az egyházmegyei számvivőségben ülnökséggel, 1874-ben pedig a püspöki lyceumban a mennyiségtan és physika tanításával bizta meg, ez időtől fogva tagja volt az erdélyi róm. kath. statusgyülésnek. 1883-ban a gyulafehérvári ipariskolának és kisdedóvó intézetnek igazgatásával bizatott meg. 1875. óta vezeti a gyulafehérvári meteorologiai s 1889 óta az árviz jelző állomás észleleteit. - Czikkei, melyek az erdélyi róm kath. status ügyeire s középiskoláira, vagy az általános nevelésre vonatkoznak, következő lapokban és folyóiratokban jelentek meg: Tanár-egyesület

Közlönye (1873 óta), Pesti Napló, Független Lapok, Autonomia, Magyar Állam, Magyar Korona, Magyar Polgár, Kelet, Kolozsvári Közlöny, gyulafehérvári Egyházi és Iskolai Hetilap, Erdély Egyházmegyei Értesítő, Közművelődés. Az alsó-fehérmegyei tört. rég. és term. társulat I. Évkönyvében a társulat keletkezéséről és fejlődéséről; a gyulafehérvári főgymn. Értesítőjében (1875, 1878, 1880, 1884 1886.) természettani czikkeket irt. A Nemzetnek négy éven át levelezője volt s a Kolozsvárnak még ez időszerint is munkatársa. Munkái: 1. Az örmény nemzet irodalomtörténetének kisérlete. Neumann K. után I. Pest, 1869. II Gyulafehérvár, 1883. — 2. Karczolatok Gyulafehérvár város jeleneből. Gyulafehérvár, 1880. — 3. Gyulafehérvár éghajlatának viszonyai. (Önálló munka 11. évről összeállitva) 1888. Szerkesztette a Gyulafehérvári Közlönyt 1881–82-ben álnév alatt, 1883—84. okt 21-ig pedig saját neve alatt. 1887. ápr. 8-tól a Gyulafehérvár hetilapnak társszerkesztője s vezérczikkirója volt, 1888. jun. 13. óta pedig felelős szerkesztője. Szerkesztőtársa volt a Közművelődés cz. folyóiratnak 1878—1879-ben. Ávedig István, orvostudor, ujvidéki származású. — Munkája: Dissertatio inaug. medica de opthtalmia neonatorum. Vindobonae, 1831. — Ávedik Lukács, örmény plébános, szül. 1847-ben Erzsébetvárosban; pappá szenteltetett 1871-ben; jelenleg plebános szülővárosában, az ottani kath. algymnasiumban a hittan és latin nyelv tanára volt. — Irt nehány czikket az örményekről a M. Polgárban (1878) és Független Hirlapban (1880); a gyulafehérvári Közművelődésnek munkatársa az Örmeniának pedig keletkezése óta az. — Munkái: Szentföldi Emlékfüzér az 1882. első magyar jeruzsálemi zarándoklás alkalmából. Az örmények történelme és Örmény akadémia.

A keletre utazók figyelmébe! Hivatalos jelentések szerint azok, a kik Törökországba utaznak, s visznek magukkal fegyvereket, különféle iratokat, könyveket, — ezen tárgyak miatt a vámrevisio alkalmával sok kellemetlen huzavonát állanak ki. Különösen revolvert és idegen ezüst pénzt az ott fennálló szabályok szerint, nem szabad a határon bevinni, s azokat konfiskálják is. Ugyanezen eljárás alá vetik mindazon fegyvereket, melyeket hadi szereknek mi ősitenek, valamint olyan nyomtatványokat és képeket, melyek a török törvény szerint censura alá vannak rendelve. Egyetmást átengednek ugyan a vámrevisio alkalmával, de csak abban az esetben, ha semmi nemű agoályt nem táplálnak az illető tárgyakkal szemben. Hanem ez is rendszerint huzavonával jár, és sokszor kész az ember lemondani még a legértékesebb tárgyról is, csakhogy szabadulhasson a pedáns vámhivatalnokoktól. — Ilyen apró kellemetlenségektől megkimélheti magát az utazó, ha az emlitett tágyakból egyet sem visz, mert ha elszedik tőle, még a hivatalos reklamatiók is sokszor eredménytelenek maradnak! Ajánlatosnak tartanók részünkről is — mint a »Nemzet« mondja — hogy a keleti vonatok útmutatóiban (vasúti kalauz) és az utazási menetjegyeken is figyelmessé tennék ezen körülményre az utazókat.